

במסילה נעלה

מאת

הרב יואל רועי משדי שליט"א
מח"ס "במסילה נעלה" ור"מ בישיבת "נזר התורה"

הישיבות הקדושות הינם הערובה להנצל מפגעי הזמן בחינת "ויצא" בנוסף לבחינת "וילך" לגדול בתורה

"וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיְלַךְ זֹרְנָה... וַיִּקְחוּ מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם מִרְאֲשֵׁתָיו..." (כח, י יא).

א כפל לשון יש כאן - "ויצא" ו"ילך", וכפי שכתב רש"י, שלא היה צריך לכתוב אלא "וילך יעקב חרנה", ולמה הזכיר יציאתו, אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם וכו'.

והנה רבינו הבית הלוי (עה"ת, ריש הפרשה), ביאר כפל הלשון באו"א, דהנה אדם היוצא ממקום למקום, יש בזה ב' אופנים, או שעיקר תכליתו היא היציאה ממקומו הראשון מחמת איזו סיבה שצריך לצאת משם, וע"כ הוא מוכרח לילך למקום אחר, אבל עיקר כונתו ורצונו היא היציאה. או משום שעיקר יציאתו משום צריך להיות במקום שהולך אליו, וזהו עיקר תכלית כונתו בהליכה זו. ואצל יעקב היו ב' האופנים הללו, הנה מצד ציווי רבקה אמו היתה כונתו לצאת ולברוח ממקומו, וכפי שרבקה מצוה אותו, "הנה עשו אחיך מתנחם לך להרגך ועתה... וקום ברח לך אל לבן אחי חרנה", ועיקר כונתה היתה שלא יהיה בבאר שבע מקום שעשו שם, והעיקר בזה הוא היציאה. ומאידך מצד ציווי אביו יצחק היתה כונתו לילך לחרן לקחת אשה מבנות לבן, וכפי שצוה אותו, "קום לך פדנה ארם... וקח לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך". ותכלית ציוויו היה ההליכה לחרן. ויעקב קיים דברי שניהם, ועיקר כונתו היתה גם "לצאת" מבאר שבע כפי ציווי אמו, וגם "ללכת" לחרן כפי ציווי אביו. וזה שאומר הכתוב בפרשה הקודמת, וישמע יעקב אל אביו ואמו וילך פדנה ארם, היינו שנתכוין לקיים דברי שניהם. (וציין שכענ"ז כתב באוהל יעקב). ועיי"ש עוד בדבריו מה שהאריך ביסוד זה.

ב ועל פי יסוד זה כתב רבינו הקהילות יעקב בספרו ברכת פרץ (עה"ת, פרשת ויצא), שכן הוא הדבר בזמנינו, לימוד הנער בישיבה קדושה יש לו ב' מטרות, גם "ויצא" וגם "וילך". ביאור הדברים, כי הנה לפנינו בישראל, כשכתי ישראל היו מיוסדים על פי שמירת התורה, וכל הסביבה כולה היתה ספוגה באהבת התורה, אזי גם מי שלא נסע ללמוד בישיבה והיה יוצא כבר בנערותו לעסוק באיזו פרנסה, היה נשאר - על כל פנים - יהודי שומר תורה ומחובר לטהור. ומ"מ גם באותה תקופה היתה חובה להנך את בני הנעורים בלימוד התורה בשנות הבחורות והשחרות, מפאת עצם החיוב ללמוד תורה, ומפאת כי 'אין עם הארץ חסיד', וההליכה למקום תורה לא היתה בשביל לברוח מבית אביו ומסביבתו הקודמת, אלא לשם המקום המיועד לו ללמוד תורה אצל רב מובהק, והיה זה בבחינת "וילך" בלבד. אבל בימינו, אשר הפרוץ מרובה מכל צד, ומי שאינו לומד בישיבה, מצבו מסוכן מאד, ועלול מאד שלא ישאר אצלו ח"ו אפילו משהו מיהדות. והאורבים לנפש הנערים להדיחם מדרך הישר מרובים מאוד, אזי במצב פרוע ומסוכן כזה, הרי אפילו אילו נדע בבירור שח"ו לא יצליח הנער בתורה בישיבה, ולא יגדל להיות ת"ח מופלג, ג"כ חובה גמורה לשולחו לישיבה, לשהות בין כתליה, למען ינצל מפגעי הזמן ומהרוחות הרעות המנשבות מחוץ לכותלי הישיבה, וזה בחינת "ויצא".

ונמצא, שבזמנינו, יש את שתי הבחינות הללו, "ויצא" - לצאת מהסביבה של חולין ולברוח משם, להנצל מפגעי הזמן. וגם "וילך" - לספוג תורה ויראת שמים בין כותלי הישיבה, ולגדול תלמיד חכם. ואולם, גם אם חסר את בחינת "וילך" ח"ו, עדיין אין לנער שיור אלא בין כותלי הישיבה הקדושה להרויח לכל הפחות את בחינת "ויצא". וכיוצ"ב כתב עוד בספרו חיי עולם ח"א פרק לא, וח"ב פרק יב (אות א), ובקריינא דאיגרתא ח"א (סי' מח). ע"כ מדבריו.

אין להסתפק ב"ויצא" ו"וילך"
אלא צריך גם "ויקח מאבני המקום" מפני חיות רעות

ג והוספתי לרמוז בזה בס"ד, דהנה ישנם מקומות של תורה מסוימים אשר נמצאים בתוכם שוליים, שועלים קטנים המחבלים כרמים, ובפרט בזמנינו שישנם כל מיני מכשירים אסורים למיניהם ר"ל המטמאים גוף ונפש, אשר אפילו בחר אחד מקולקל הנושא עמו פצצה מסוכנת זו, יכול לאבד עמו כמה נפשות, והדברים ידועים. ומעתה, יש להוסיף ולרמוז בזה בפסוק הבא - "ויקח מאבני המקום וישם

מראשותיו", ופירש רש"י, עשאן כמין מרזב סביב לראשו, שהיה ירא מפני חיות רעות. (ומקורו במדרש רבה, פר' ויצא פר' סח אות יא). ולעניינינו יש לומר, שהרמז בזה, שלא מספיק רק בחינת "ויצא" להתרחק מסביבת הרחוב הקלוקל, וגם לא מספיק בחינת "וילך" להיות בתוך כותלי הישיבה, אלא גם בהיותו בשיבה יש לדאוג ל"ויקה מאבני המקום וישם מראשותיו" להנצל מכל מיני חיות רעות בדמות מכשירים טמאים, השקפות פסולות, וכל מיני מרעין בישין.

ואם ישמור על עצמו, ויוסיף להתעלות בתורה, אזי ממילא יזכה להמשך הכתובים שם, "והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך... ושבתי בשלום (שלם מן החטא. רש"י) אל בית אבי...".

ד ומ"מ כאמור בכדי להנצל מפגעי הזמן, אין דרך אחרת אלא להשאיר אך ורק במסגרת הישיבות הקדושות בלבד! ומשום שרק כאשר נמצאים בחברת יראי ה', אזי לפחות נשמרים מ"סור מרע" (בחינת 'ויצא'). אף שלא הגיעו לדרגתם של אלו המקבלים על עצמם עול תורה שהם בבחינת "עשה טוב" (בחינת 'וילך'), כי שורש הבעיה היא כשאין האדם נמצא בתוך כותלי בית המדרש, אזי אחריתו מי ישורנו. משא"כ אדם שזוכה להסתופף בין כתלי בית המדרש, אזי ניצל מנסיונות ומפגעי הזמן.

ודע, שהגם אמנם שבהיות הנער בבית המדרש זוכה הוא לפחות להנצל מפגעי הזמן בבחינת 'ויצא', אף שלא משקיע בלימודו בבחינת 'וילך', מ"מ בודאי שנדבק בו ממעלת 'וילך', וכמבואר בחז"ל, (פרקי דרבי אליעזר פ' כה, מדרש משלי פרשה יג סי' טז, אבות דרבי נתן נוסחא ב פרק יא), על הפסוק "הולך את חכמים יחכם" (משלי יג כ), משלו משל למה הדבר דומה, לאחד שנכנס לתוך חנותו של בשם, אף על פי שלא קנה כלום, מ"מ הוא יוצא וריח הבשמים נקלט בו ובבגדיו, ואין ריחו זו ממנו ומבגדיו המבוסמים כל היום, לכך נאמר הולך אל חכמים יחכם, שעצם השהיה במחיצתם גורמת לו חיזוק ועליה, אע"פ שלא השקיע ולא עמל בתורה. אך להפך ח"ו, כתיב (שם) "ורועה כסילים ירוע", משל למה הדבר דומה, לאחד שנכנס לחנותו של בורסקי, אף על פי שלא מכר לו ולא לקח ממנו, הוא יוצא והריח הרע נקלט בו ובבגדיו, ואין ריחו זו ממנו כל היום, לכך נאמר ורועה כסילים ירוע.

קבעו רבותינו ללחום מלחמת מצוה כנגד לימודים חיצוניים

ה והנה מכלל הן אתה שומע לאו, שלא לילך ולרעות בשדות זרים, במקומות שאינם ע"פ רוח התורה המסורה לנו מרבותינו מדור דור. (וכפי שגם עולה מדברי המדרש הנ"ל). וכתב רבינו החזו"א וז"ל: מנויה וגמורה בסודם של רבותינו גדולי הדורות, שלא להרשות לימודי חיצוניות לבני הישיבה בזמן שקידתם בתורה בהתלהבות נעורים. וראו את זה למפסיד בטוח. ורובם נתקלקלו אם במדה גדושה או מחוקה, או במקצתם. וקבעו למשפט ללחום בזה מלחמת מצוה. (קוב"א ח"ב סי' נ).

והא לך את ד"ק של רבינו בעל האבי עזרי, אשר חתם עליו גם רבינו בעל הקהילות יעקב, וז"ל: ק: "הביאו לפני ספר וכו', אשר מפיצים אותו ברבים בעיקר לבני הישיבות שיחיו, ראיתי ונודעזעתי, אשר כל כולו הוא ספר הסתה לבני תורה על החובה שיתנו מזמנם גם ללימודי אומנות וגם ללימודים משארי חכמות כמו רפואה ועוד, ותמך יסודו ממה שאסף מכמה מאמרי חז"ל המדברים בשבח המלאכה וכו'.

והנה אין כאן המקום לנהל ויכוחים עם הנ"ל, ונזכיר רק מאמרם ז"ל במנחות צט ע"ב, שאל בן דמה וכו', כגון אני שלמדתי כל התורה כולה, מהו ללמוד חכמה יוניית? קרא עליו המקרא הזה: לא ימוש ספר התורה הזה מפוך והגית בו יומם ולילה, צא ובדוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה ולמוד בה חכמת יוניית. ועון ביטול תורה הוא נורא ואיום מאד, ואמרו חז"ל בירושלמי, הובא בשע"ת לרבינו ז"ל, ויתר הקב"ה על ע"ז וכו' ולא ויתר על עון ביטול תורה, וכל ענין מלאכה שהזכירו חז"ל, הוא על מי שא"א לו להסתדר בפרנסה בלא זה, אבל כל זמן שיכול ללמוד, ודאי ח"ו להפסיק מתורה"ק ושקידתה בשביל העתיד, דדיה לצרה בשעתה, ועון פלילי הוא לנתק בן תורה מהתורה - תורתו של הקב"ה....

ומאד מאד אני מצטער על אחד שיעיז להביע דעה נגד המסורה לנו והמקובל לנו מגאונינו רבותינו שעל פיהם נתיסדו הישיבות, שמאז ומתמיד כולם החזיקו ישיבות, ואנן תלמידי תלמידיהם של גאון הגאונים רבן של כל ישראל רבי חיים וולאזינר זצקללה"ה שיסד הישיבה בוולאזין ע"פ הסכמת הגר"א זצקללה"ה הנחשב כאחד מן הראשונים המשמשים לפנינו במרום, וכך נמשכו הדורות עד היום, ובטח הם כולם ידעו את כל המאמרים בחז"ל, וכל מעשיהם אינם צריכים חיזוק מאתנו שרוח הקודש שרתה על כל מה שעשו וכו'. ותחת הנעצוץ יעלה ברוש, ללמוד את הספר הקדוש נפש החיים שער ד"ם. (מכתבים ומאמרים ח"א עמ' קז).

"כשם שלא יתחברו אש ומים בכלי אחד, כך לא יתחברו חכמת התורה וידיעתה עם לימודי שארי חכמות וכו'. ולכן הנהיגו רבותינו נ"ע, שישביה היא נקיה מכל תערובות זר". (שם עמ' קט).

עוד הוסיף בזה רבינו בעל האבי עזרי זצ"ל וז"ל: "לצערינו שמענו לאחרונה שישנם הורים המעכבים את הלימוד של בניהם באמתלאות שונות להתקדם בלימודי חול בכדי להסתדר בחיים וכו'. והנה מן הדין אין מצות כיבוד אב ואם נאמרה במקום לימוד תורה כמבואר בשו"ע יור"ד סי' רמ סי"ג, ולא עוד, אלא שמצות כבוד אב אינה דוחה אפילו את זכותו של הבן לבחור מקום שלבו חפץ. עיי"ש בסעי' כה. אמנם, כיון שאין הבנים רוצים להכנס עם הוריהם למחלוקות, וע"כ לפעמים נכנעים לרצונם ומפסיקים ללמוד. וזאת אחרי שכבר זכו להרגיש מתיקות תורתנו הקדושה, ואחר שכבר באו לידי הכרה שבלי לימוד תורה גם יראת שמים אין בהם.

על כן באנו לבקש מלב ההורים שרוצים לראות נחת מבניהם, אנא, חוסו על עצמכם ועל בניכם, אל תפריעו בניכם מלימודיהם, וכמו כן

אם רואים סימן ברכה בתלמודם במקום שלומדים, אל תאלצו אותם אפילו רק לשנות מקום כמבואר בכתר ראש מהגר"ח זצ"ל מוולאז'ין אות נב ונג וכו'. וכל מה שיהיה יותר בשיבה קדושה, כך יתחזק היסוד שלהם לעתיד וכו'. ואין אושר אמיתי להורים גדול מזה". (מכתבים ומאמרים ח"א עמ' קיז).

ו] ובמנחות צט ע"ב, איתא, שאל בן דמה בן אחותו של ר' ישמעאל את ר' ישמעאל, כגון אני שלמדתי כל התורה כולה, מהו ללמוד חכמת יונית. קרא עליו המקרא הזה, לא ימוש ספר התורה הזה מפיד והגית בו יומם ולילה, צא ובדוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה (דבר שלא יהא בעולם. רש"י) ולמוד בה חכמת יונית. ע"כ. מדברי הגמרא רואים אנו שאין שום היתר לאדם להשקיע מזמנו - ולו מעט - בכדי ללמוד כל מיני לימודים שאינם שייכים לתורתנו הקדושה.

ובס' דרכי מוסר (עמ' שסו) להגר"י ניימן צוק"ל, העיד ששמע מפי קודשו של מרן החפץ חיים צוק"ל (והובא בקצרה בס' שמירת הלשון ח"ב פ' כט), דהנה יש להקשות, למה אמר לו "צא ובדוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה וכו'", יאמר לו בפשיטות ש"דבר זה אסור" ותו לא. וביאר, ע"פ משל לבעל בית חרושת אשר שכר פועל בתשלום מלא תמורת עבודתו אצלו. והנה לאחר כמה זמן רואה בעל הבית אשר פועל זה מביא מביתו כל מיני עבודות ומלאכות פרטיים שלו לבית החרושת לעשותם שם. אמר לו בעל הבית, ראה נא, אם ברצונך לתקן את חפציך הפרטיים, בבקשה, עשה זאת על חשבון הזמן שלך, ובכלים שלך. אך אינך יכול לעבוד את עבודותיך הפרטיות - שאינם שייכות לעבודת המפעל - על חשבון הזמן שאתה מושכר לי, ובאותם כלים השייכים לי. ורק אם תעשה את מלאכתי שלי, אזי אתן לך בשמחה את כל הכלים הנדרשים לזה, אבל כעת שאתה עושה את מלאכתך שלך, למה לי לתת לך את שולחני וכל כלי העבודה שלי. וזהו שעונה לו ר' ישמעאל, הקדוש ברוך הוא ברא את הזמן והוא היום והלילה לעשות את מלאכתו שלו, מלאכת שמים. אך הלומד לימודים חיצוניים, הרי שזוהי מלאכה שאינה שייכת למפעל הגדול של הקב"ה, ואי אפשר להשתמש בזמן ובכלים של בעל הבית - הקב"ה, לעבוד בזה עבודה אחרת שאינה שייכת למפעל. אלא יש לחפש זמן מסוים שאינו שייך לבעל הבית, וכיון שאין זמן כזה, ממילא לא שייך כלל להתעסק בשום דבר חוץ מהתורה הקדושה. (וזהו שענה לו ר"י באופן זה, לכאר לו גם הטעם לאיסור).

לימודי חול אסורים מדין "מניחין חיי עולם"

ז] ובגמ' תענית (כא ע"א) מסופר על אילפא ורבי יוחנן שהיו עוסקים בתורה מתוך עוני ודוחק גדול, והסכימו ביניהם לצאת לעשות סחורה כדי להתפרנס, וכמו שנאמר, אפס כי לא יהיה בך אביון. בדרךם ישבו אחר כותל רעוע לאכול פתם. באו שני מלאכי השרת¹, שמע רבי יוחנן שאומר האחד לחבירו בא ונשליך עליהם הכותל הזה ונהרגם, על "שמניחים חיי עולם הבא", שהיא התורה, "ועוסקים בחיי שעה" (עולם הזה, זה סחורה. רש"י), אמר לו המלאך השני הנח להם, כי אחד מהם שעתו עומדת לו (פירש רש"י, שהוא עתיד להתגדל ולהתנשא, ולא הגיע זמנו למות). שאל רבי יוחנן את אילפא, האם שמע מר דבר? אמר לו, לא שמעתי, אמר רבי יוחנן בלבו, מזה שאני שמעתי וחברי אילפא לא שמע, כנראה שהשעה עומדת לי. חזר רבי יוחנן לתלמודו ומיד נתמנה לנשיא ולראש ישיבה, ונתעשר, ורבי אילפא המשיך בדרכו למסחר, כשחזר אמרו לו אנשי המקום, אם היית יושב ועוסק בתורה היינו ממליכים אותך כמו שעשינו לרבי יוחנן, (דאילפא הוי גמיר טפי מרבי יוחנן. רש"י). עיי"ש.

וכתב בשו"ת אגרות משה (חיו"ד ח"ג סי' פב), להוכיח מדברי הגמ', שעצם לימודי חול אף כשאין בהם לימודי כפירה, וגם לא תערובות נשים, בכל זאת הוא איסור גמור מצד "מניחין חיי עולם" שהוא אסור אף אם למד ונתגדל בתורה במדרגה גדולה, כמובא שם בעובדא דר' יוחנן ואילפא מתרי מלאכי השרת. (ואף שהיה שם לזמן קצר ולהכרח פרנסתם שהיו עניים גדולים, ולהחיות עצמן ובני ביתם, שמתעם זה לא נענש אילפא). וכל שכן לבחורים ואברכים צעירים שעדיין לא למדו כל הצורך, הדבר אסור בהחלט, שהרי בזה שיכניסו עצמן ללימודי חול, לא יהיה שייך - בדור הזה שצריך לזה כל כחות הנפש שחננו השי"ת בדעת ובהבנת הדברים - שיגיעו למדרגת ת"ח שיודע התורה, כאשר מבזבז את כוחותיו גם ללימודי חול. ואף גם זאת, במשך הזמן לימודי חול אלו יהיו אצלו עיקר בהכרח, כי יבוא היצר ויאמר לו לאחר קצת זמן, שצריך להקדיש יותר זמן ללימודי חול אם חושב הוא להתפרנס. וכך ילך מדחי אל דחי ר"ל.

ובלאו הכי, הרי לא שייך לגדול בתורה, ואפילו להיות קצת תלמיד חכם ובן תורה אי אפשר - כאשר גזול מזמנו, עמלו, עיונו וכשרונותיו, מתורה ללימודי החול, ובמקום להתגדל, ירד מטה מטה. וגם כל בן תורה ולומד בשיבות הקדושות, צריך ליתן אל לבו אודות החורבן התורה הגדול שנעשה בעולם, ולהגביר חיילים לתורה. ועל כן, הוא חיוב גדול על כל לומדי תורה בהשיבות הקדושות שישתדלו להיות גדולי תורה והוראה ויראי שמים שזה ענין מוכרח לכל קהל ישראל. ומכל מקום, דבר זה אסור בהחלט כאשר יכול להתגדל בתורה. ואין לו לגזול הזמן, העמל, והכשרון, מלימודי תורה ללימודי חול. ובדבר ענין פרנסה, כבר ידוע שזהו עצת רשעים שהוזכר בריש תהלים, וכפי שאיתא בתענית שם, שיש ע"ז גם עונש גדול ח"ו "ולהשומעים שלא לעזוב לימוד התורה כלל אף לא לשעה, יתברכו בהצלחה בתורה כרצונם, וגם בכל עניני הגוף בכל הברכות". זתו"ד רבינו בעל האגרות משה. עיי"ש.

